

Lihaveiste käitlemine

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Targo Pikkmets
OÜ Talu ja tulu juhatuse liige
16. - 30. märts 2017

OÜ Talu ja tulu

- mahetootja, maad kasutuses 125 ha, sellest omandis 97 ha, kõik püsirohumaad
 - heinaküün 300 m², kiletunnel loomadele 280 m²
 - tõupuhtad **šarolee** ammed **8**, ammed **kokku 15**
 - müük BGB, praaklehmad mahedana,
 - tõupullid FIE-le üleskasvatamiseks (tavatootja)
 - kunstliku seemendusega üle 90 % vasikatest
 - põhiline talvine sööt hea silo, sooheinamaadelt hein vabalt ees ja allapanuks
-
- tulevikus **20 puhtatõulist šarolee amme**
 - jätkame **valdavalt kunstliku seemendusega**

kiletunnel 280 m²

Lihaveis saab suurepäraselt ise hakkama – farmeril on vaja luua talle selleks sobivad tingimused (söök, jook, seltskond, kuiv ja puhas koht puhkamiseks, loomasõbralik käitlemine)

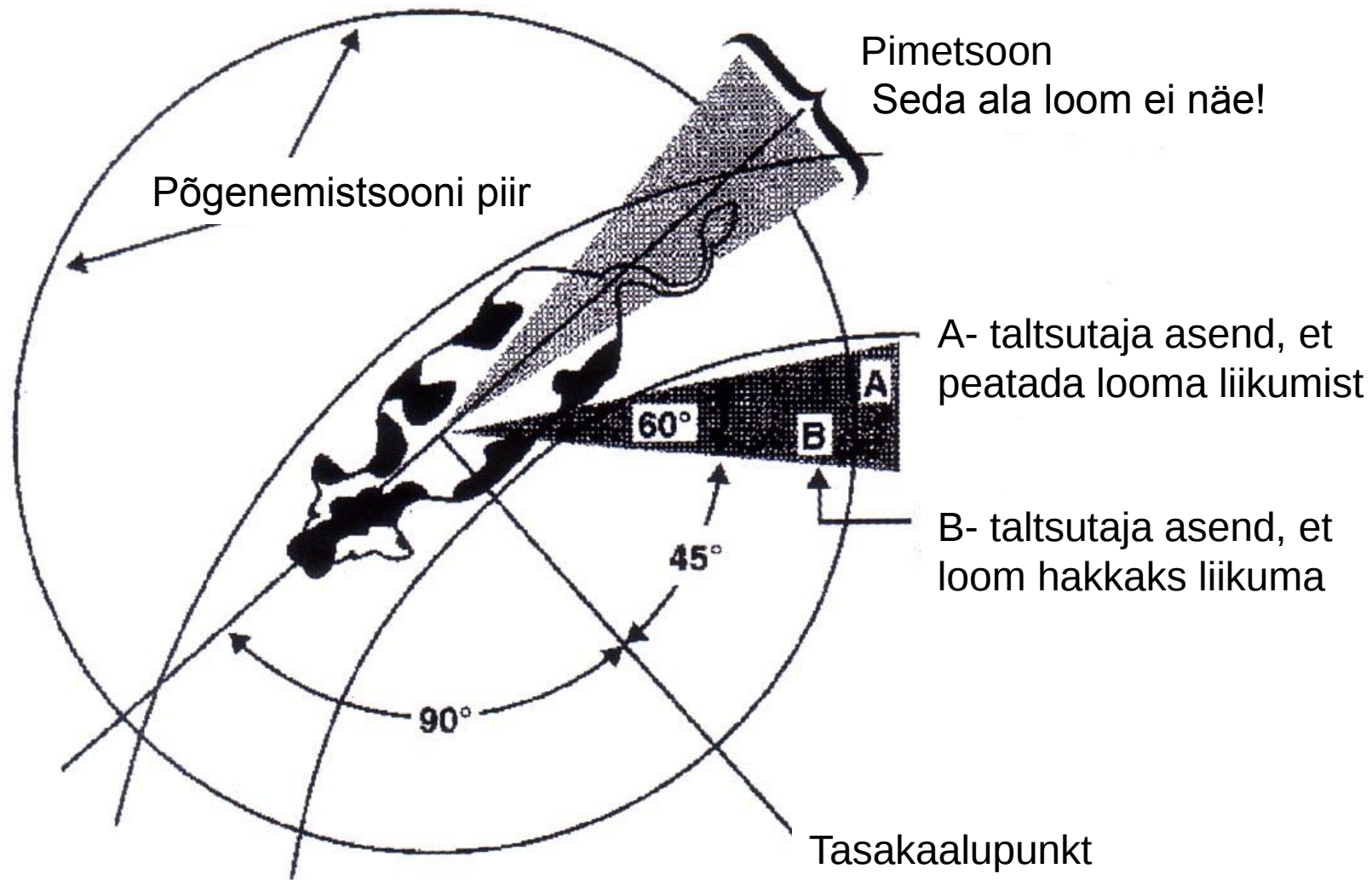
Lihaveise taltsutamine

- Eestimaal kasvatatav lihaveis on taltsutatav kui on valitud sobiva temperamendiga heas konditsioonis loom, kasvatajal olemas vajalikud algteadmised looma taltsutamisest, praktiline kogemus ja piisavalt aega ja huvi sellega tegeleda.

Ohutus eelkõige!!!

- looma taltsutamiseks on vaja aega; **julge, aga mitte hulljulge**
- tõu eelarvamused on valed, sest igas tõus on erineva temperamendiga loomi ja iga loom on individuaalne; jõuga ja vägisi looma taltsutamine ei ole hea; **ohutud töömeetodid**
- **loomade käitlemisel ei tohi sattuda rutiini**, üks ja sama tegevus ei too kogu aeg sama tulemust, loomade puhul on alati võimalus kiireks ja ootamatuks olukorra muutuseks,
- kõige kiirem viis loomadega toime tulemiseks on hästi rahulik tegutsemine põhimõttel: **“Mida aeglasemalt tegutsed seda rutem saab töö tehtud!”**
- kui midagi ebaõnnestub, loomad närvilised, siis võta aeg maha – **loomad rahunevad 15-20 minutit** ja üllatusega võid avastada, et kõik toimib pärast seda justkui iseenesest

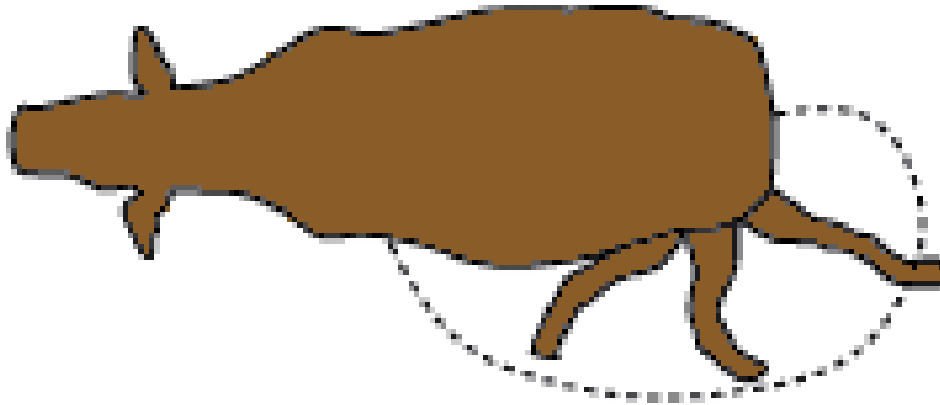
Loomade tundlikkuse tsoonid

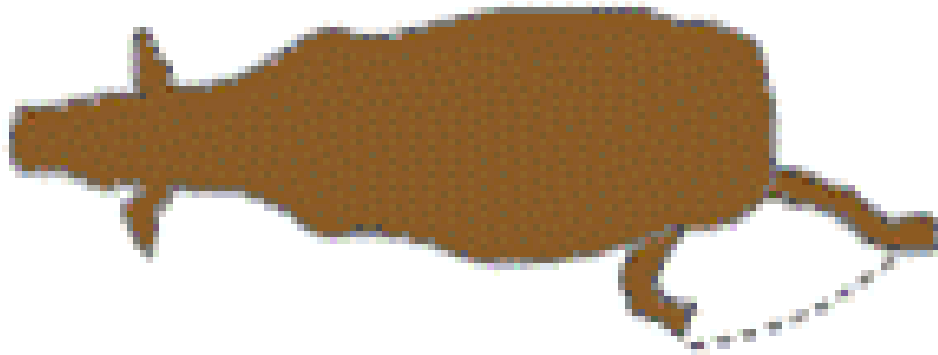
Põgenemistsooni diagramm

<http://www.grandin.com/behaviour/principles/flight.zone.html>

Veise jalalöögid

Täiskasvanud veised
löövad tagajalaga ette,
küljele ja seejärel tagasi

Vasikad löövad
tagajalaga kergelt ette
ja küljele ning siis otse
tagasi

Karja ajamine karjamaal

- Esmalt koondada kari kokku
- Alles pärast esimest sammu alustada karja suunamist soovitud suunas
- Kui kari ei soovi liikuda, siis anda neile aega ja rahulikult, kuid kindlalt suunata loomi soovitud suunas
- Varjud, suvalised traadid, praht, okste praksumine metsa ääres, üle tee minek jms. võivad loomades tekitada tugevat umbusku ja ehmumist

Esmalt koondada kari kokku

Alles pärast karja koondamist alustada
karja suunamist soovitud suunas

Veise kehakeel

- Märgid: saba püsti, pea liigutused üles alla, kõrvade lidus asend, pea püsti, pea all ja puhiseb – võib rünnata, samas pea all ja rahulikult – alistuv käitumine. Äsja poeginud loom võib olla väga ohtlik ja ettearvamatult käitumisega. Ka kõige sõbralikum loom võib poegimisel teha oma käitumises kannapöörde.
- Loomale on tihti vaja näidata, et mina olen karja juht ja domineeriv. Selleks kui mingeid vahendeid käepärast ei ole ja on tekkinud ootamatu vastasseis loomaga, siis on üsna mõjuv kui loomale lüüa täpselt ja üsna tugevalt lahtise käega vastu silma. See sunnib enamasti looma hetkeks taanduma ja on võimalik midagigi ette võtta. Enamus loomi sellise löögi peale taanduvad kui neil selleks on vähegi ruumi ja nende jaoks esmane oht on möödas. Looma allutamiseks on efektiivne ka vee pritsimine loomale vastu silmi.

Head ja käepärased töövahendid

- Plasttoru (PEM toru, soovitavalt läbimõõduga $\frac{3}{4}$ ") on looma suunamiseks ja käitlemiseks (ka tõrjumiseks) lihtne ja hästi käepärane vahend (pikkus väiksemas ruumis kuni 120 cm, kui rohkem ruumi, siis sobib hästi ka 140 cm). PEM toru ei lähe niisama lihtsalt löögiga pooleks, nagu tihti juhtub juhuslikult haaratud puuroika või vitsaga!
- Oma karjas oleme pannud valdavalt ammedele ennem poegimist päitsed pähe, et peale poegimist või poegimise ajal saaks vajadusel kerge vaevaga amme fikseerida.
- Kergaadest poegimisboksi minimaalne suurus on 3*3 meetrit, kuid üle 750 kg kaaluvale ammele on selline poegimisboks liiga väike, pigem sobib boks suurusega alates 3*4,5 meetrit. Poegimisboks ei peaks olema ka liiga suur, sest siis on juba raske amme vajadusel fikseerida.
- Kui saad vasikaga kontakti esimeste elupäevade jooksul, siis vasikate hilisem taltsutamine ja nende usalduse võitmine on enamasti oluliselt lihtsam.

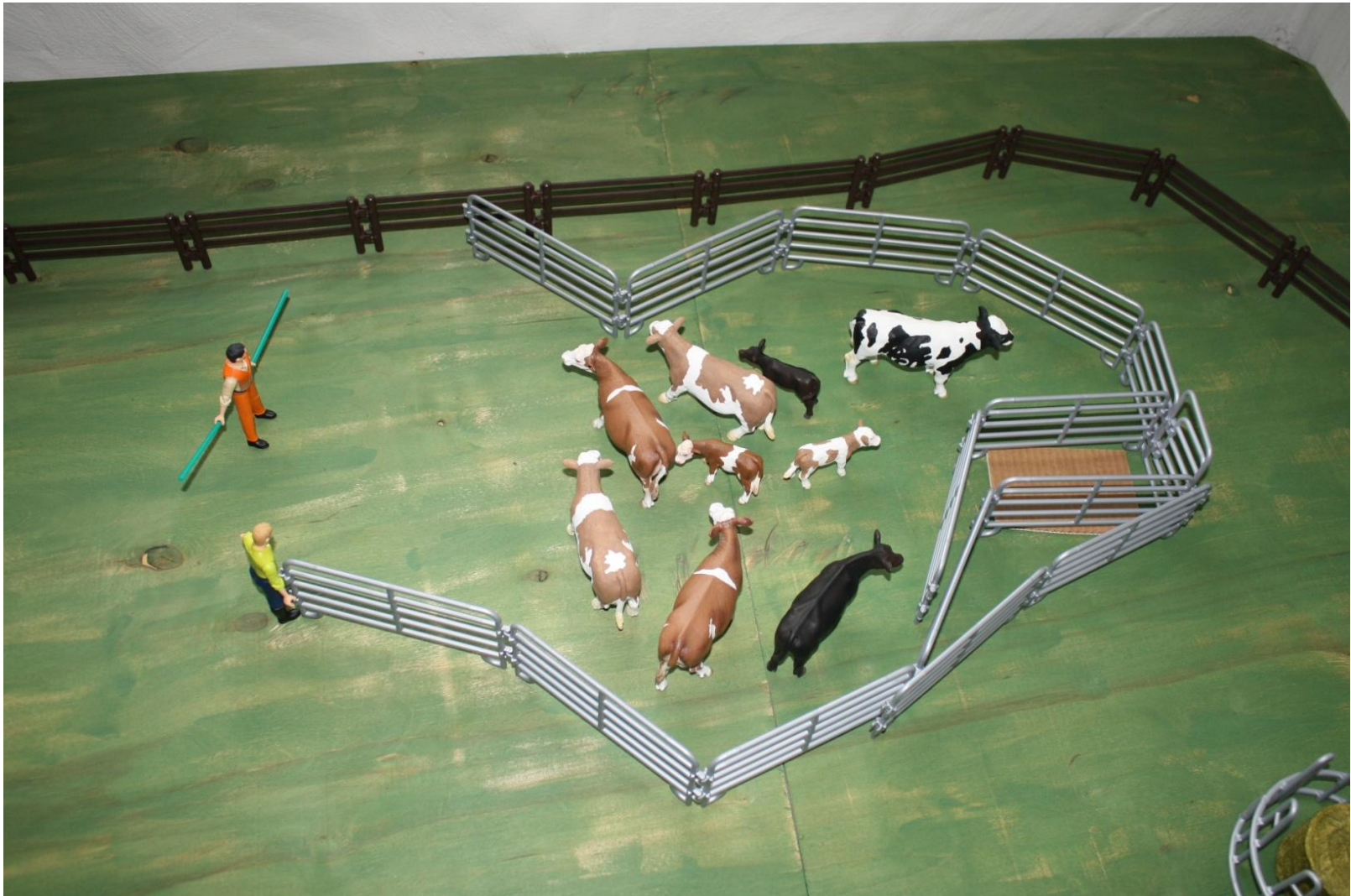
Looma eraldamine grupist

- Selleks on väga hea kasutada kergaedasid.
- Esmalt kari koos vajaliku loomaga kergaedadesse.
- Siis kergaedadest teised loomad välja ja jätta ainult see loom, keda vaja.
- Karjamaal saab üksiku looma karjast eraldada, kuid seda vaid väga rahuliku looma ja väga rahuliku karja puhul.
- Taltsutatud loomade puhul saab vajaliku looma kätte ka meelitamisega (N: õunad, kartulid, leib, porgandid, jahu)

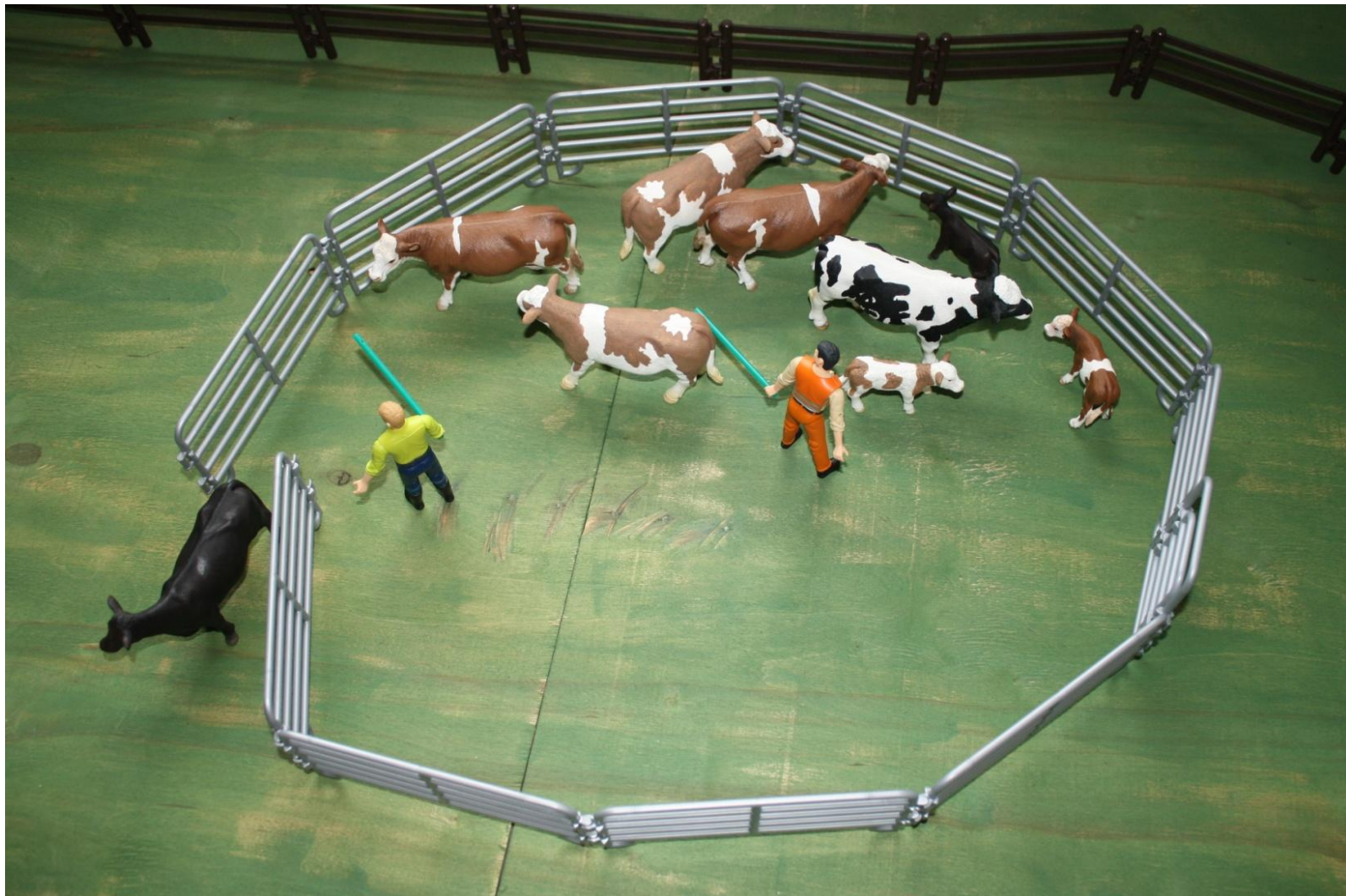
Esmalt kari koos vajaliku loomaga
kergaedadesse.

Esmalt kari koos vajaliku loomaga
kergaedadesse.

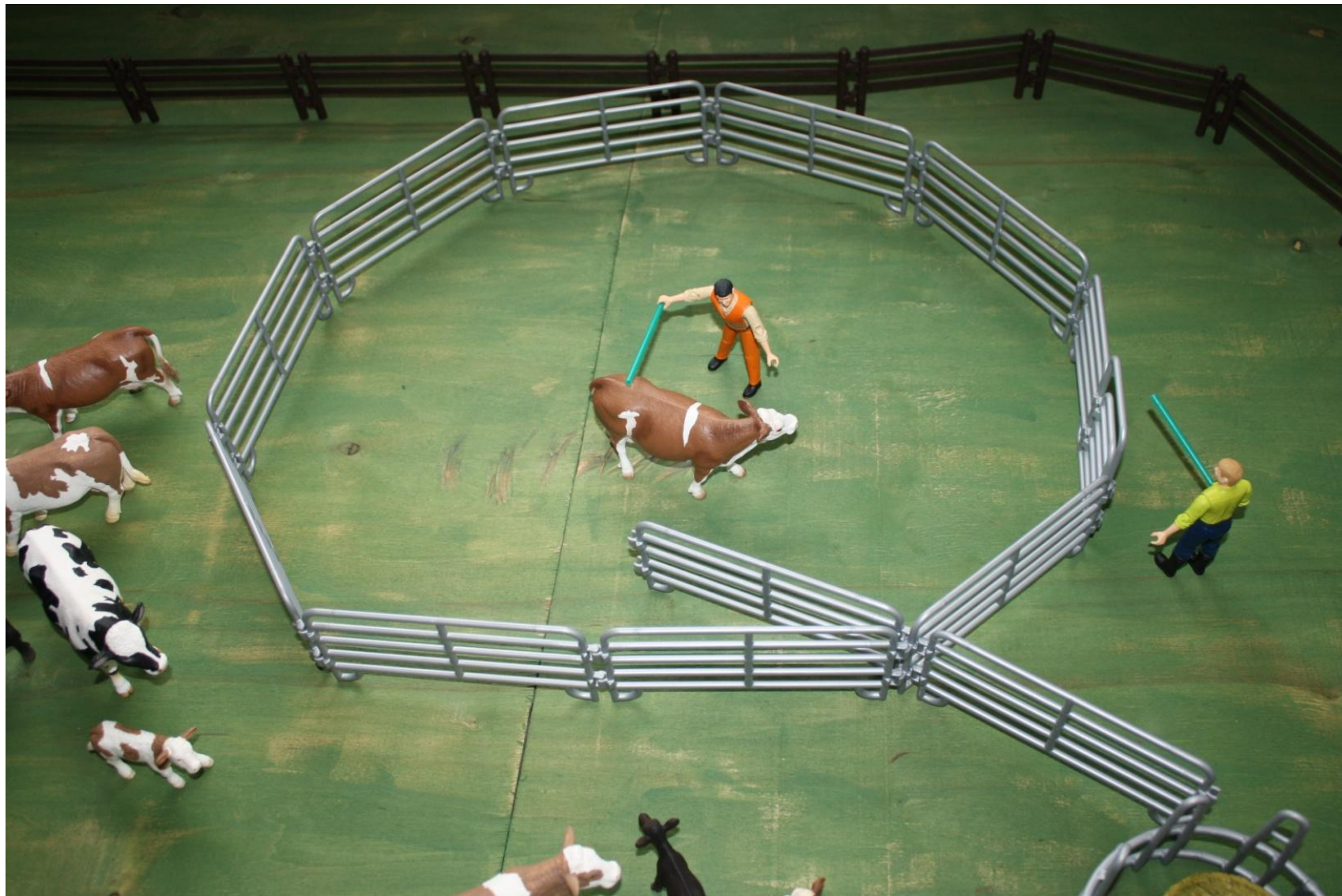
Siis kergaedadest teised loomad välja
ja jätta ainult see loom, keda vaja.

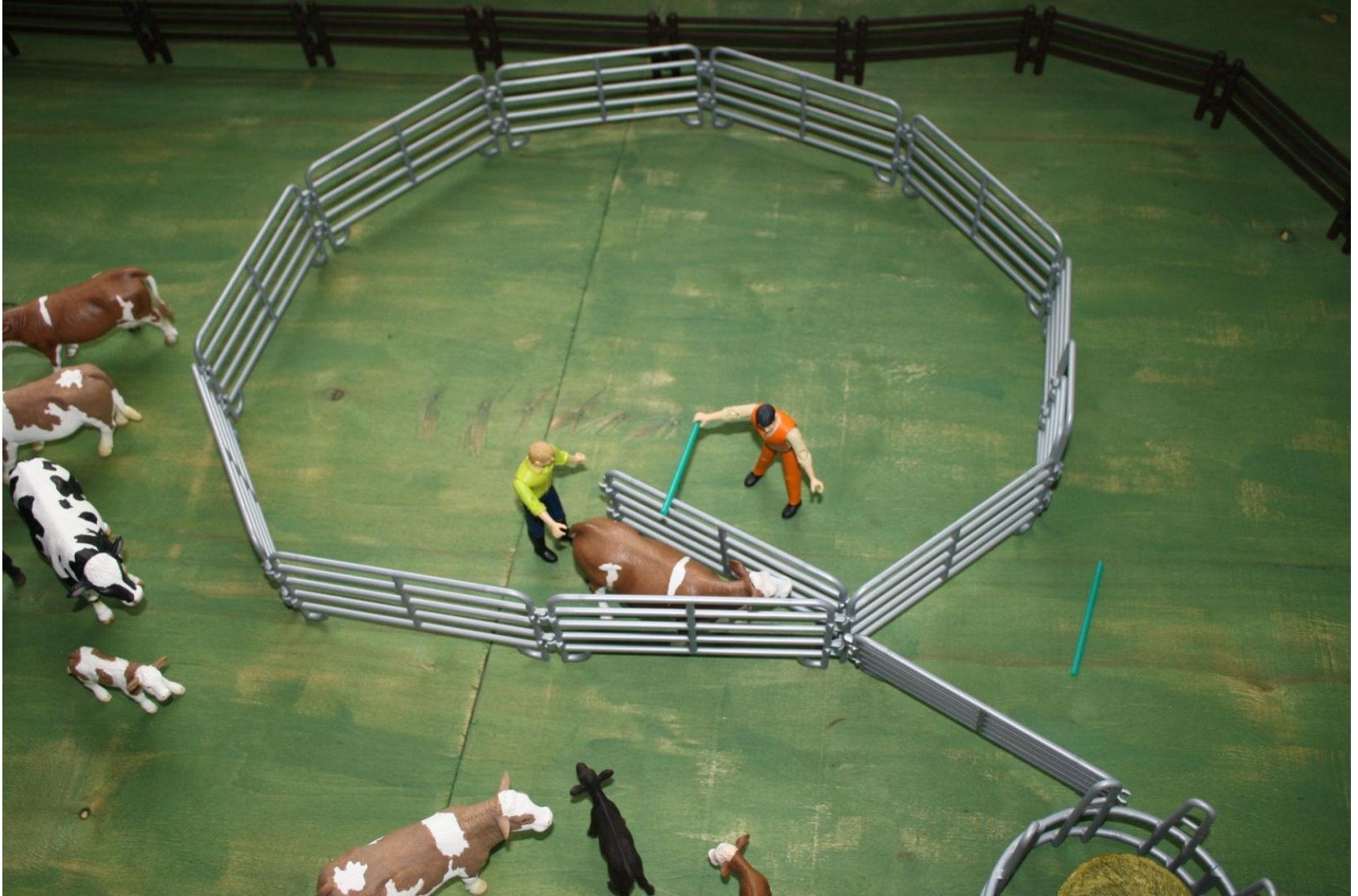
Sügamine – miks ja kuidas?

- Sügamisega saab saavutada loomaga kontakti, et ta enam ei karda inimest, hakkab inimest usaldama ning inimese lähenemisega seostub loomal positiivne emotsioon (sügamine).
- Sabajuure pealt enamasti ikka loomal natukenegi sügeleb ja kui looma harjutada inimese puudutustega, siis alustades sabajuurelt sügamisega vähemalt ülepäeviti võib saada looma üsna taltsaks juba ühekahe nädalaga.
- Kasvataja liigutused peavad olema väga rahulikud ja üsna aeglased. Rahmeldamine ja äkilised liigutused tekitavad loomades hirmu ja ohutunde ning soovi põgeneda ohutusse paika. Kui üks loom juba põgenema pistab, siis enamasti on terve kari ärritunud ja tal kohe kannul.

Sügamine ja püüdmine köiega

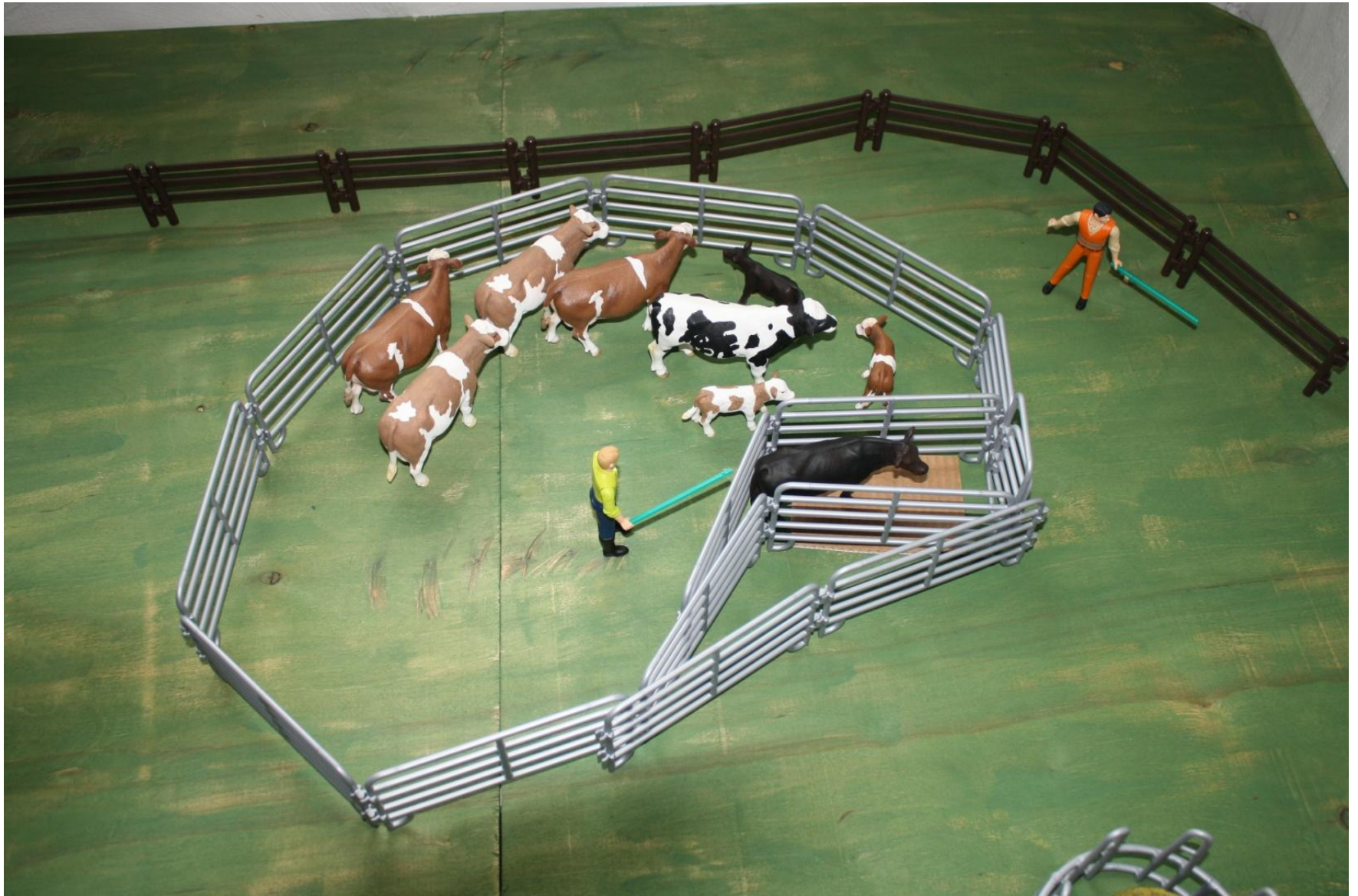
Seemendamine

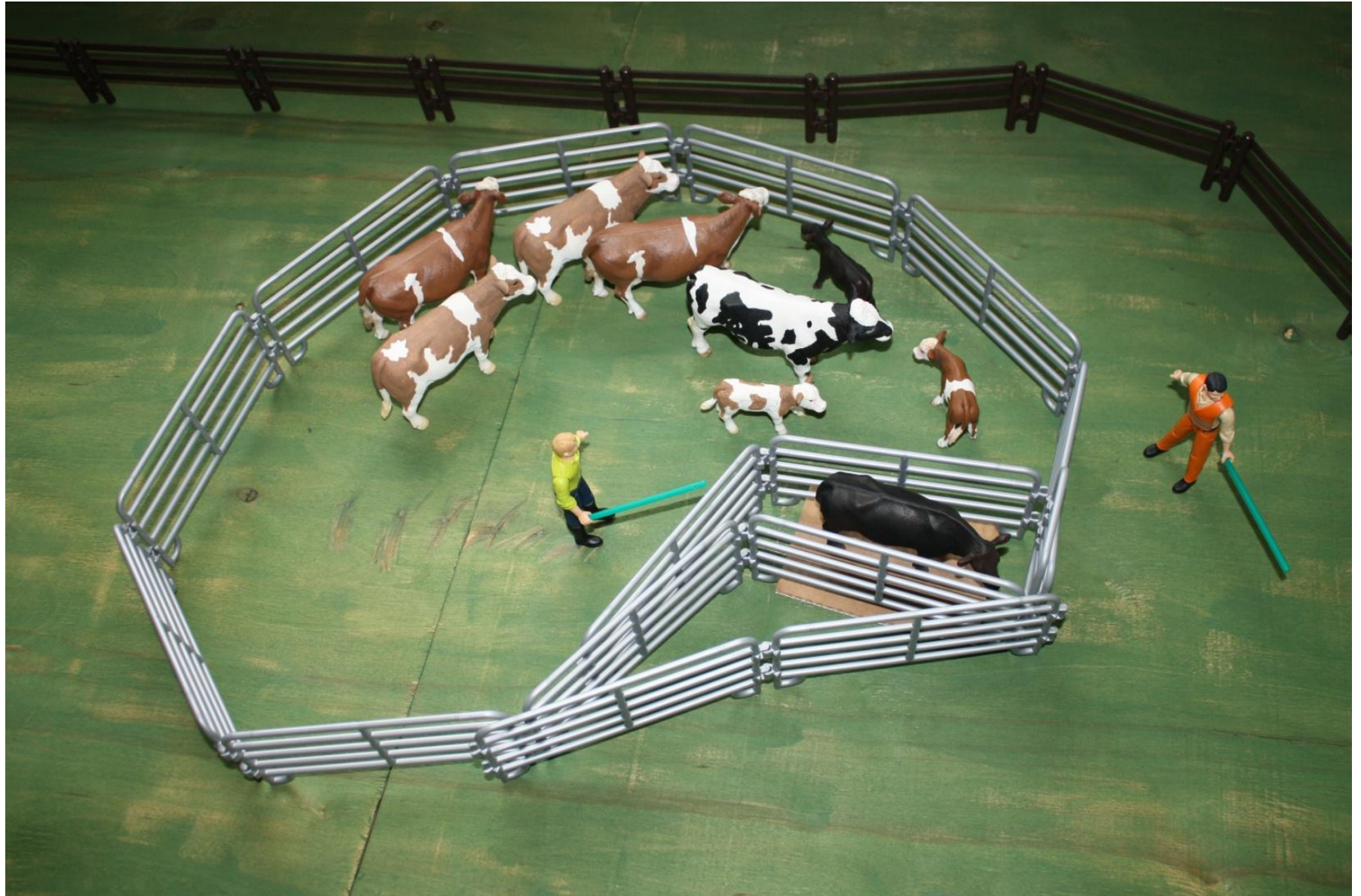
Loomade kaalumine

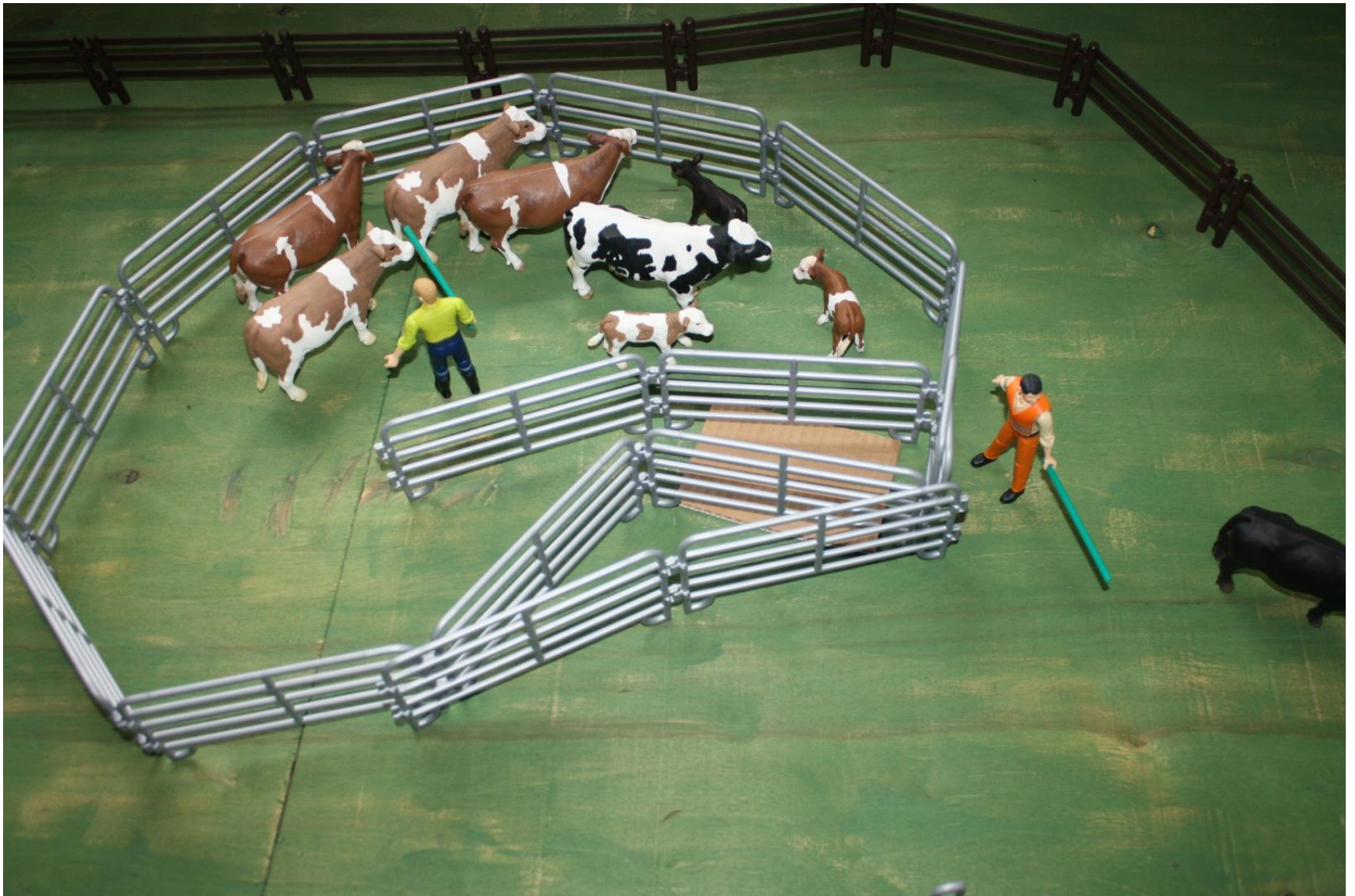
Loomade kaalumine

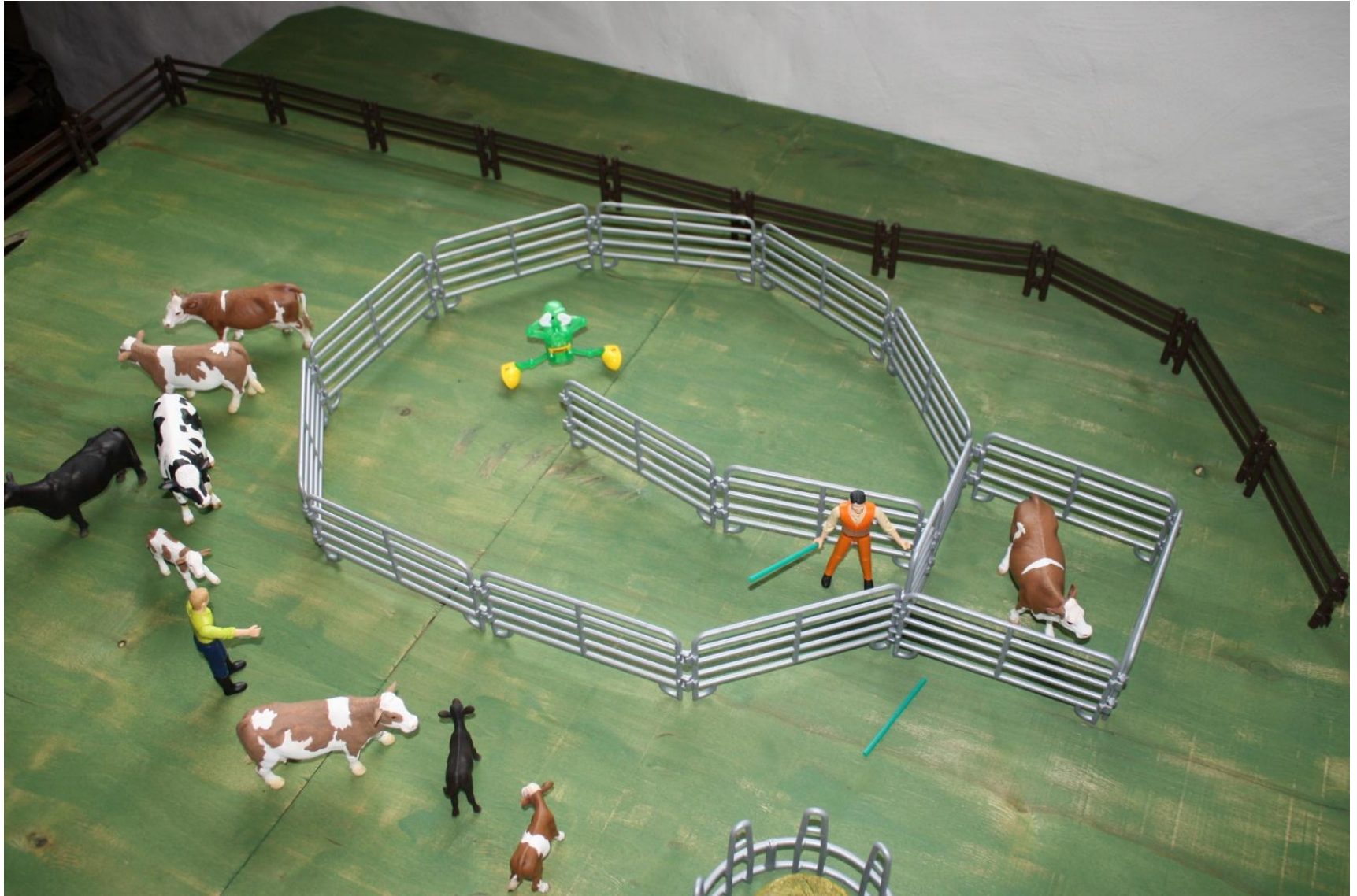
Loomade kaalumine

Loomade kaalumine

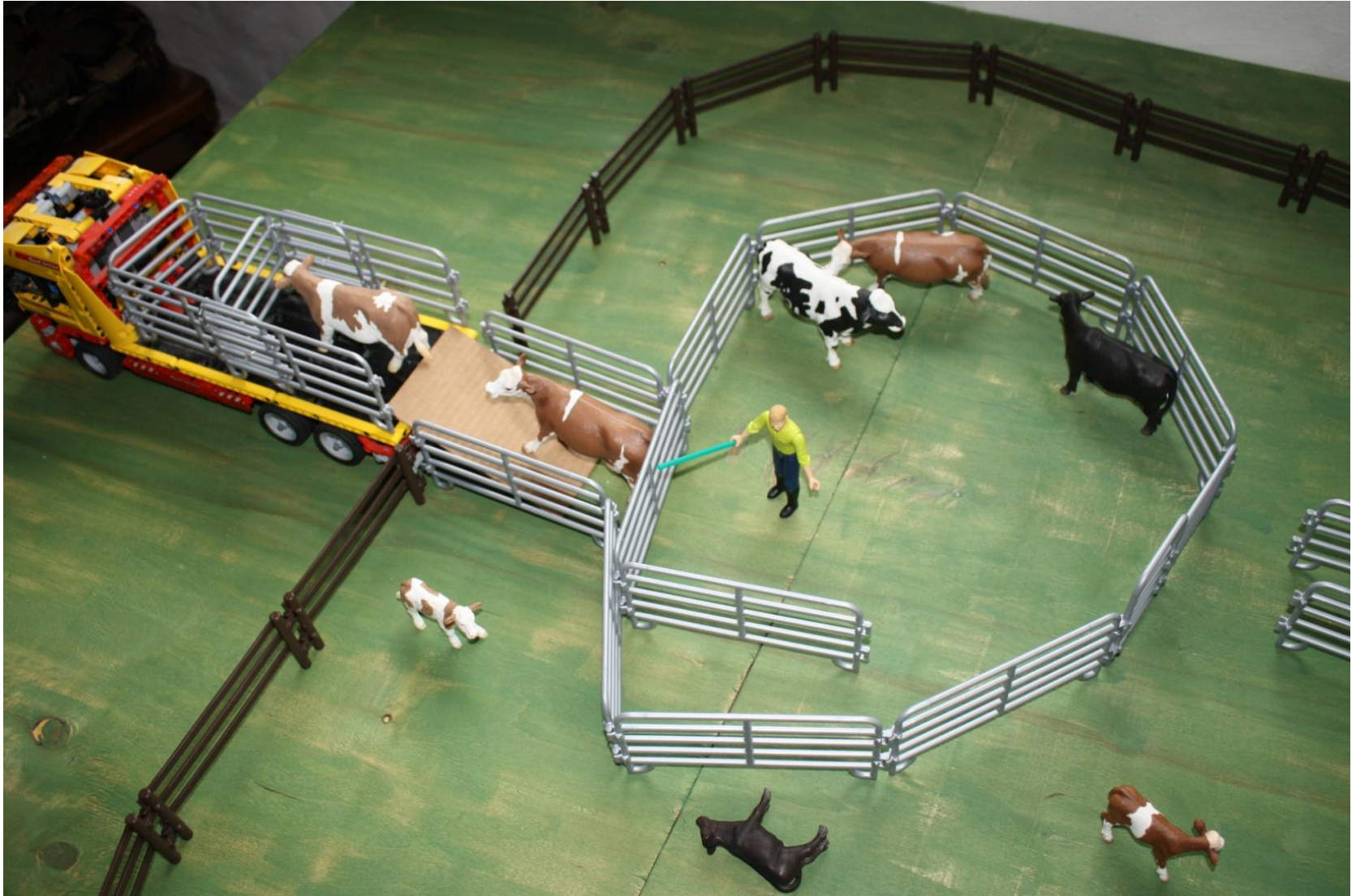
Segaja !!!!

Loomade laadimine veokile

Loomade laadimine veokile

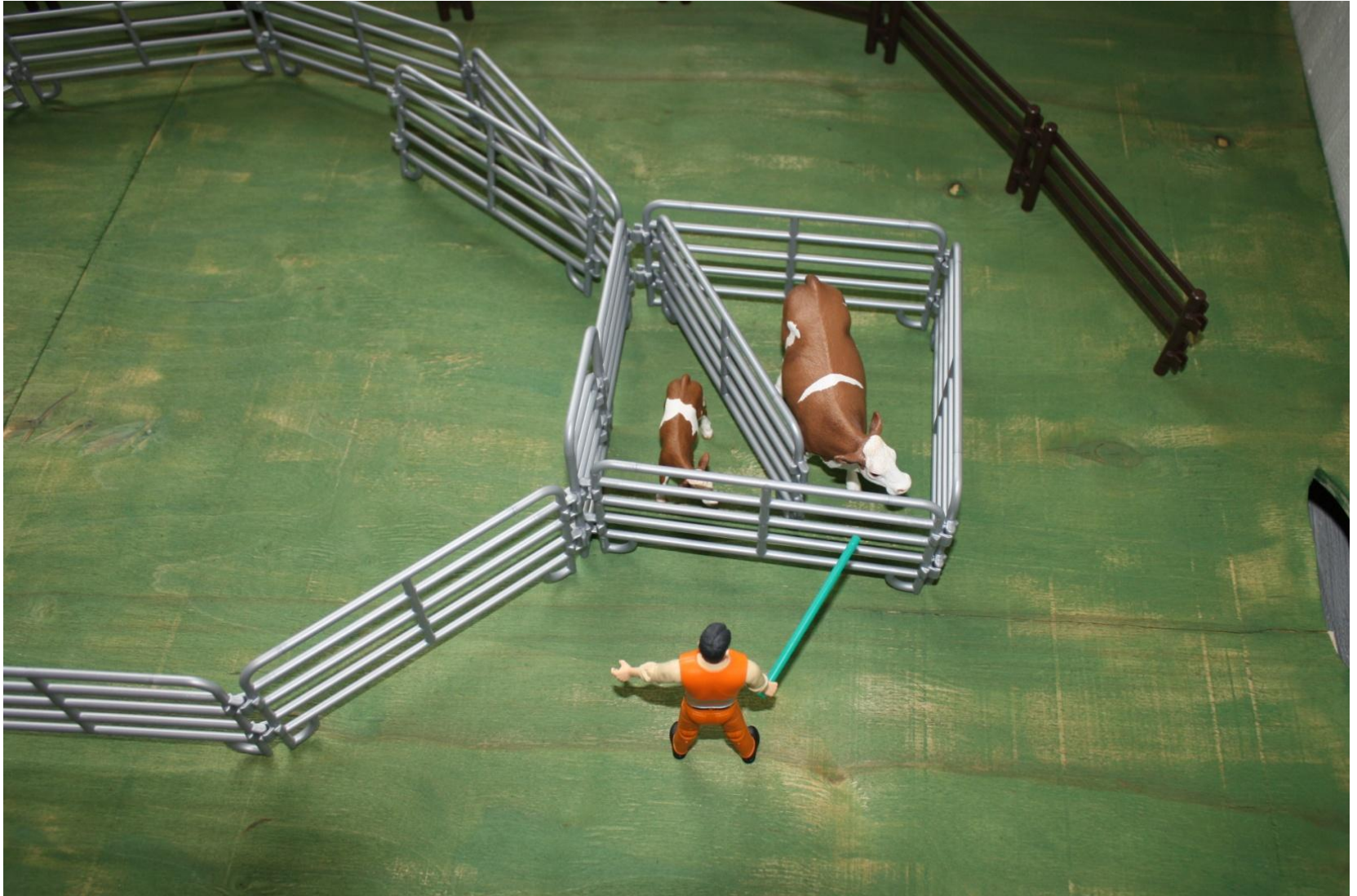
Sõrgade värkimine

Sõrgade värkimine

Vasika eraldamine amme

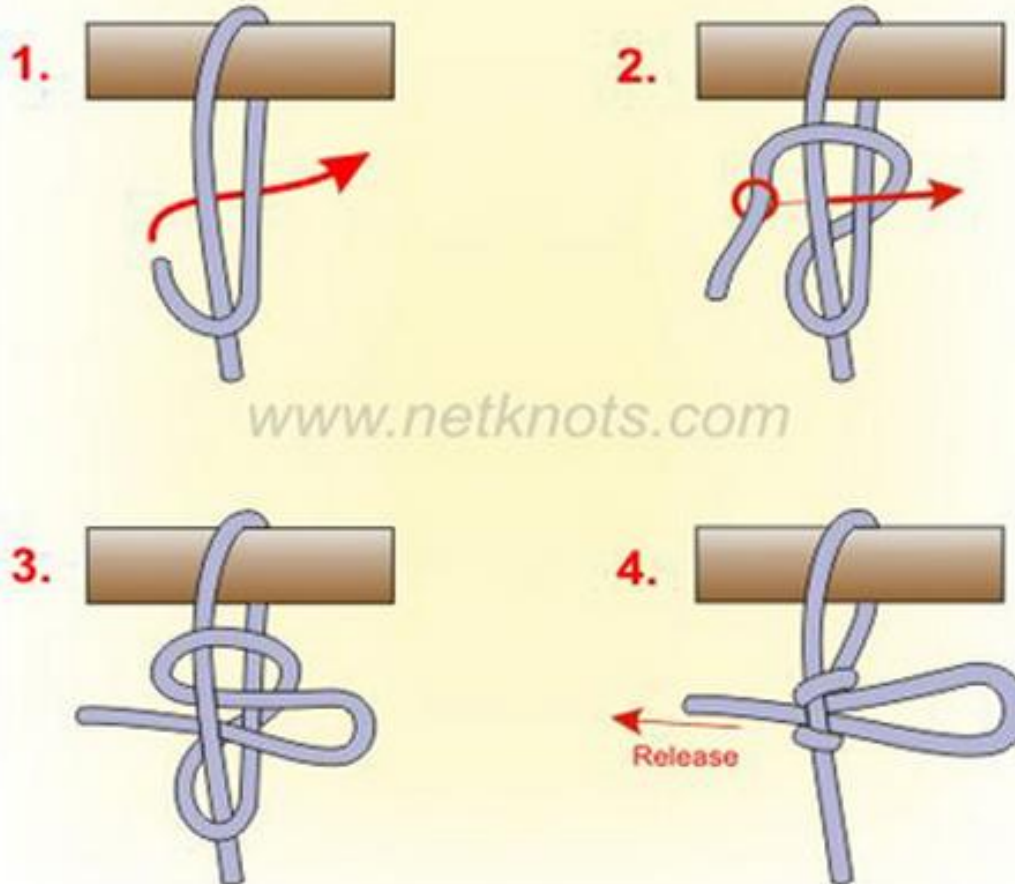
Päitsete tegemine

- Lihaveis on harjunud vabadusega ja tema taltsutamine sõltub otseselt kasvataja oskustest ja võimetest.
- Köis on lihtne, odav ja õigel kasutamisel väga efektiivne vahend lihaveiste fikseerimiseks, et teha vajalikke loomakasvatustlikke toiminguid – näiteks: seemendamine, ravimine, looma tervise kontroll jne.
- Töövahendid looma püüdmiseks ja fikseerimiseks:
köis ca 5 m
kepp pikkusega 1,2 - 2 m
- Lihtsam päitsete variant on alguses loomale poov, kuid valmiskujul looma efektiivselt fikseeriv.
- Keerulisem päitsete variant on sobiv kui on vajadust ajaliselt pikema kestvusega köiest päitsete järele.

Sõlmed

- Sõlmed peavad olema väga tugevad ja looma rapsimisel ei tohi järgi anda. Samal ajal peavad sõlmed olema suure koormuse all kergesti vabastatavad, et vältida loomale kannatuste tekitamist.
- Ennem sõlme tegemist on soovitatav teha nööri lukk, siis põhiline jõud jääb luku kanda ja sõlm ei lähe looma rapsimisel liiga tugevalt kinni.

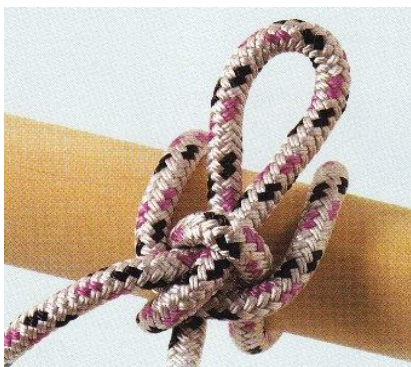
SLIPPED BUNTLINE

© Copyright 2012 John E. Sherry

www.netknots.com

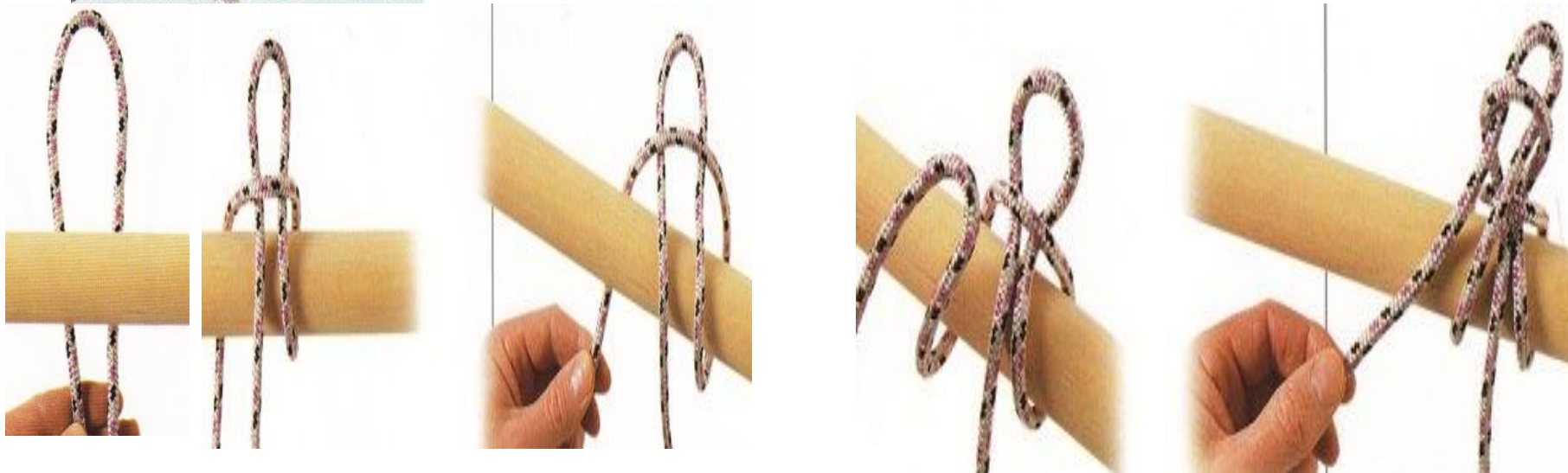
http://www.netknots.com/rope_knots/slipped-buntline/

Maantee sõlm

Sõlme kasutati hobuse või mõne muu looma sidumiseks peatuskohal. Sõlm peab pinge all hästi ja samas on ühe käega kiiresti lahtitõmmatav.

<http://www.tlu.ee/opmat/tp/sõlmed-kinnitused/index.html>

1. Pane nööri aas pulga tagant läbi, aas jääb ülespoole (**nööri ots** vasakul, nöör paremal pool jätkumas)
2. Tõmba nöörist aas pulga eest aasast läbi
3. Tõmba aas koomale
4. Tee pulga ees **nööri otsaga** veel üks aas ja pista see tekkinud uuest aasast läbi
5. Vea teine aas ja nöör omavahel kinni
6. Sõlme lahtitõmbamiseks tõmba **nööri otsast**

Ninarõngas tõupullil

- Peaks olema olemas kõigil sugupullidel. Esimesed kaks nädalat nina veritseb kohati ja haavad paranevad, kuid hiljem aitab oluliselt lihtsamalt pulli allutada kasvatajale. Sellised pullid, kes ennem ninarõnga panemist soovisid puseleda ka inimesega ja näidata oma jõudu, muutuvad peale ninarõnga panemist palju vaoshoitumaks.
- Ninarõnga võiks panna pullile 9-10 kuu vanuselt – siis on pull veel kergemini fikseeritav, aga ei ole enam ninarõnga jaoks liiga väike. Kui väga väikesele pullile panna ninarõngas, siis see oluliselt takistab pullil söömist ja juurdekasv võib oluliselt langeda.
- Ninarõngast võib panna ka vanemale pullile, kuid siis peab olema võimalus looma tugevaks fikseerimiseks, sest vana pulli jõud on väga suur.

Ohutusest, veel kord ohutusest!

- **Veised võivad väga tõsiselt inimesi vigastada ja ka tappa!**
- Loomade hoolimatu käitlemine ning inimese viibimine loomade juures valel ajal vales kohas võib väga kalliks maksma minna!
- Otse veise liikumistee ees seismine on väga ohtlik!
- **Veist saab suunata, kuid ei ole võimalik pidurdada inimese kehaga!**

Täna tähelepanu eest!

Targo Pikkmets

targopikkmets@gmail.com

56680023